

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ueritatem rerū, quia sunt communia: hoc enim est dialecticam uentem esse unam demonstratiuam multiplicem. Diuersitas namque uel identitas principiorum suorum infert earum diuersitatem.

inquisitiua de omnibus: scientiæ autem demonstratiuæ, quæ sunt iudicatiuæ, sunt diuersæ de diuersis. Distinguuntur autem synesis & gnomin secundum diuersas regulas, quibus iudicatur. Nam synesis est iudicatiua de agentis secundum communem legem; gnomin autem secundum ipsam rationem naturalem in his, in quibus deficit lex communis, sicut plenus infra patebit *

2.2. q. 51. artic. 4.

AD QVARTVM dicendum, quod memoria, intelligentia, & prouidentia, similiter etiam cautio & docilitas, & alia huiusmodi non sunt uirtutes diuersæ a prudentia; sed quodammodo comparantur ad ipsam, sicut partes integrales, in quantum omnia ista requiruntur ad perfectionem prudentiæ: sunt etiã & quædam partes subiectiuæ, seu species prudentiæ, sicut economica regnatiua, & huiusmodi; sed prædicta tria sunt quasi partes potentiales prudentiæ: quia ordinantur sicut secundarium ad principale, & de his infra dicetur.*

2.2. q. 51.

Super quest. quinquagesimo octauo articulum primum & secundum.

Nar. 1. & 2. tit. in q. 58. aduerte, quod quia formalis est doctrina authoris: id licet concluditur sit, quod non omnis uirtus est moralis, spalius quæ situm est, an moralis sit intellectualis. decet. n. doctrina paulatim singula explicare, quibus omnis uirtus humana nõ moralis sit intellectualis.

dum est per propria principia, quæ his habitis non esset opus inquisitione, sed iam res esset inueta; & ideo una sola uirtus ordinatur ad bene consiliandum, duæ autem uirtutes ad bene indicandũ, quia distinctio non est in communibus principijs, sed in proprijs unde & in speculatiuis una est dialectica

sistit, ut infra patebit. ergo omnis uirtus est moralis. ¶ 3. Præter. Tullius dicit in sua Rhet. * quod uirtus est habitus in modum naturæ rationi consentaneus: sed cum omnis uirtus humana ordinatur ad bonũ hominis, oportet quod sit consentanea rationi, cum bonum hominis sit secundum rationem esse, ut Dion. dicit. ergo omnis uirtus est moralis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in Ethic. * Dicentes de moribus non dicimus, quomã sapiens uel intelligens, sed quomã mitis uel sobrius, sic igitur sapientia & intellectus non sunt morales; quæ tamen sunt uirtutes, sicut supra dictum est. ergo omnis uirtus est moralis.

RESPON. Dicendum, quod ad huiusmodi euidẽtiam considerare oportet quid sit mos. sic. n. scire poterimus quid sit moralis uirtus. Mos autem duo significat: quandoque enim significat consuetudinem, sicut dicitur Actus. Nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non poteritis salui fieri. Quandoque uerò significat inclinationem quandam naturalem, uel quasi naturalem ad aliquid agendum: unde & brutorum animalium dicuntur aliqui mores unde dicitur Mach. 11. quod leonum more irruentes in hostes prostrauerunt eos; & sic accipitur mos in Plal. 67. ubi dicitur. Qui habitare facit unius moris in domo. Et hæc quidẽ duæ significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantum ad uocẽ: in Græco autem distinguuntur. nã ethos, quod apud nos morem significat, quandoque habet primam longam, & scribitur per Æ Græcam literam: quandoque habet primam correptam, & scribitur per ε. Dicitur autem uirtus moralis a more, secundum quod mos significat quandam inclinationem naturalem, uel quasi naturalem ad aliquid agendum, & huic significationi moris propinqua est alia significatio, quæ significat consuetudinem: nam consuetudo quodam modo uertitur in naturam; & facit inclinationem similem naturali. Manifestum est autem quod inclinatio ad actum proprie conuenit appetitiuæ uirtuti, cuius est mouere omnes potentias ad agendum, ut ex prædictis patet. * & ideo non omnis uirtus dicitur moralis, sed solum illa, quæ est in ui appetitiua.

AD PRIMUM dicendum, quod obiectio illa procedit de more secundum quod significat consuetudinem. AD SECUNDVM dicendum, quod omnis actus uirtutis potest ex electione agi: sed electionem rectam agit sola uirtus quæ est in appetitiua parte animæ. Dicitur est. n. supra, * quod eligere est actus appetitiuæ partis. unde habitus electiuus, qui est electionis principium, est solum ille qui perficit uim appetitiuam, quamuis et aliorum habituum actus sub electione cadere possint.

AD TERTIUM dicendum, quod natura est principium motus, sicut dicitur in 2. Physic. * Mouere autem ad agendum, proprium est appetitiuæ partis: & ideo affimilari naturæ in consentiendo rationi, est proprium uirtutum, quæ sunt in ui appetitiua.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis uirtus sit moralis.

Inf. q. 68. ar. 8. cor. & 3. di. 23. q. 1. ar. 1. q. 2. co.

Cap. 6. post med.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod omnis uirtus sit moralis. Virtus. n. moralis dicitur a more. i. consuetudine; sed omnium uirtutum actus consistere possunt in consuetudine. ergo omnis uirtus est moralis. ¶ 2. Præter. Philosophus dicit in 2. Eth. * quod uirtus moralis, est habitus electiuus in medietate ronis consistens; sed omnis uirtus uel esse habitus electiuus, quia actus cuiuslibet uirtutis possumus ex electione facere. omnis est uirtus aequaliter in medio rationis cõ-

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtus moralis distinguatur ab intellectuali.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod uirtus moralis ab intellectuali non distinguatur. Dicit enim Augustinus in lib. de ciuit. Dei, * quod uirtus est ars recte ui-

Super quest. quinquagesimo octauo articulum secundum.

Nartic. 2. euidentissima uerba in corpore articuli, scilicet habitus moralis habet rationem uirtutis humanæ, in quantum

cum rationi conformatus, non intelligitur de conformitate superaddita relationis, sed de conformitate essentiali. iam enim superius dictum est, quod uirtus moralis est essentialiter habitus conformis rationi, & non fit ide habitus de non uirtute uirtus per superadditam relationem ad rationem realem, & hac expositio sufficit pro omnibus similibus, uerbis auctoris tam hic, q̄ alibi.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

¶ In eodem 2. articulo, relinquatur difficultas illa in proprio loco disputanda. An possit homo contra actuale iudicium operari: factum est, p̄posito de habitibus loqui, & necessitatem habens in appetitu etiam ostendere, ut in littera fit.

uen di: sed ars est uirtus intellectualis, ergo uirtus moralis ab intellectuali non differt.

¶ 2. Præter. Pleriq; in diffinitione uirtutum moralium ponunt scientiam, sicut quidam diffiniunt, quod perseverantia est scientia, uel habitus eorum quibus est immanendum, uel non immanendum, & sanctitas est scientia faciendi ad Deum iusta: scientia autem est uirtus intellectualis, ergo uirtus moralis non debet distingui ab intellectuali.

¶ 3. Præter. Aug. dicit in 1. Soliloquiorum, * quod uirtus est recta & perfecta ratio: sed hoc pertinet ad uirtutem intellectualem, ut patet in 6. Eth. ¶ ergo uirtus moralis non est distincta ab intellectuali.

¶ 4. Præter. Nihil distinguit ab eo quod in eius diffinitione ponitur: sed uirtus intellectualis ponitur in diffinitione uirtutis moralis, dicit enim Phil. in 2. Eth. ¶ uirtus moralis est habitus electiuus existens in medietate determinata ratione, prout sapiens determinabit: huiusmodi autem recta ratio determinans medium uirtutis moralis pertinet ad uirtutem intellectualem, ut dicitur in 6. Eth. * Ergo uirtus moralis non distinguitur ab intellectuali.

SEB CONTRA est, quod dicitur in 1. Eth. * determinatur uirtus secundum differentiam hanc. Dicimus enim, hanc has quidem intellectuales, has uero morales.

RESPON. Dicendum, quod omnium humanorum operum principium primum ratio est, & quæcumque alia principia humanorum operum inueniuntur, quodammodo rationi obediunt, diuersimode tamen. Nam quadam rationi obediunt omnino ad nutum absque omni contradictione, sicut corporis membra, si fuerint in sua natura consistuntia. statim enim ad imperium rationis manus, aut pes mouetur ad opus. Vnde Phil. dicit in 1. Polit.

* quod anima regit corpus despotico principatu, id est, sicut dominus seruum, qui ius contradicendi non habet. Posuerunt igitur quidam, quod omnia principia actiua, quæ sunt in homine, hoc modo se habent ad rationem: quod quidem si uerum esset, sufficeret quod ratio esset perfecta ad bene agendum. vnde cum uirtus sit habitus, quo perficimur ad bene agendum, sequeretur quod in sola ratione esset, & sic nulla uirtus esset nisi intellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, qui dixit omnes uirtutes esse prudentias, ut dicitur in 6. Eth. * unde ponebat, quod homo scientia in eo existente peccare non poterat: sed quæcumque peccabat, peccabat propter ignorantiam. Hoc autem peccat ex suppositione falsi. pars. n. appetitiua obedit rationi non omnino ad nutum, sed cum aliqua contradictione. unde Phil. dicit in 1. Polit. * quod ratio imperat appetitiuæ principatu politico, quo. i. aliquis præest liberis, qui habent ius in aliquo contradicendi: unde Aug. dicit super psal. ¶ interdum præcedit intellectus, & sequitur tardus, aut nullus affectus, intantum quod quædam passionibus, uel habitibus appetitiuæ partis hoc agitur, ut usus rationis in particulari impediatur: & secundum hoc aliquo modo uertum est, quod Socrates dixit, * quod scientia

presente non peccatur, si tamen hæc extendatur usque ad usum rationis in particulari eligibili. Sic igitur ad hoc quod homo bene agat, requiritur quod non solum ratio sit bene disposita per habitum uirtutis intellectualis, sed etiam quod uis appetitiua sit bene disposita per habitum uirtutis moralis. Sicut igitur appetitus distinguitur a ratione, ita uirtus moralis distinguitur ab intellectuali. unde sicut appetitus est principium humani actus secundum hoc, quod participat aliquo modo rationem, ita habitus moralis habet rationem uirtutis humanæ, in quantum ratio ni conformatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Aug. communiter accipit artem pro qualibet recta ratione, & sic sub arte includitur etiam prudentia, quæ ita est recta ratio agibilium, sicut ars est recta ratio factibilium, & secundum hoc quod dicit, quod uirtus est ars recte uiuendi, essentialiter conuenit prudentiæ, participatiue autem alijs uirtutibus, prout secundum prudentiam dirigitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod tales diffinitiones a quibus scique inueniantur data, processerunt ex opinione Socratica, & sunt exponendæ eo modo quo de arte prædicta est. & similiter dicendum est ad Tertium.

AD III. dicendum, quod recta ratio quæ est secundum prudentiam, ponitur in diffinitione uirtutis moralis, non tanquam pars essentialis eius, sed sicut quiddam participatum in omnibus uirtutibus moralibus, in quantum prudentia dirigit omnes uirtutes morales.

ARTICVLVS III. *¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.* *In solut. ad 1. ar. præc.*

ARTICVLVS III.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

¶ Super quas quinque gestimatiua articulum tertium.

IN art. 3. eiusdem q. 58. in responsione ad secundum nota Thomista, ne fallaris sumens hoc, quod continentia sit subiectiue in ratione, propter illa uerba. Deficit tamen a ratione uirtutis, quia uirtus intellectualis &c. Pos sunt enim dupliciter intelligi: primo, ut prima facie uidetur, ut reddant rationem, quare continentia non est uirtus, quia non est uirtus intellectualis, quia &c. Et hic sensus licet forte a pluribus sit acceptus, fallus tamen, & contrarius huic litteræ & auctori est, ut patebit. Alio ergo modo possunt intelligi ut reddant rationem, quare continentia non est uirtus, quia in continente non datur uirtus intellectualis faciens rationem bene se habere, circa materiam continentiam, quod probatur, quia in eo non est rectus appetitus finis, quem præ exigit ratio recta habitata uirtute: quasi diceret, continentia deficit a ratione uirtutis, quia siue

AD TERTIUM sic procedit. Videtur, quod uirtus humana non sufficienter diuidatur per uirtutem moralem & intellectualem. Prudentia enim uidetur esse aliquid medium inter uirtutem moralem & intellectualem: connumeratur enim in uirtutibus intellectualibus in 6. Ethic. * & etiam ab omnibus communiter connumeratur quatuor uirtutes cardinales, quæ sunt morales, ut infra patebit. ¶ non ergo sufficienter diuiditur uirtus per intellectualem & moralem, sicut per immediata.

¶ 2. Præter. Continentia & perseverantia, & et patientia, non computantur inter uirtutes intellectuales, nec et sunt uirtutes morales, quia non tenent medium in passionibus, sed abundant in eis passionibus non. ergo sufficienter diuiditur uirtus per intellectuales & morales.

¶ 3. Præter. Fides, spes, & charitas, quædam uirtutes sunt, non tamen sunt uirtutes intellectuales. hæc enim solum sunt quinque. scilicet scientia, & sapientia, intellectus, prudentia, & ars, ut dictum est, nec et sunt uirtutes morales, quia non sunt circa passiones, circa quas maxime est moralis uirtus. ergo uirtus non sufficienter diuiditur per in-

pona-